

שאלה: האם מותר בשבת לחתוך ירקות דק דק למען הכנת סלט לאכילה? והאם יש הבדל בין משתמש בסכין או משתמש במכונה ידנית החותכת ללא חשמל?

תשובה: אחת מאבות המלאכות בשבת היא "טוחן" כלומר מפרר לחתיכות קטנות. לכאורה גם חיתוך ירקות נכלל בזה. אמנם רוב הראשונים סבורים שהאיסור הוא רק אם אי אפשר לאכול ירק זה או פרי זה ללא חיתוך, ובזה הוא מכשיר מה שאינו ראוי לאכילה להיות ראוי לאכילה. לכן הרמב"ם (הלכות שבת פ"ז הלכה ה) אסר רק "המחתך את הירק מעט מעט [כדי] לבשלו". וחזר על זה שם בפרק כא, הלכה יח. משמע שללא צורך בישולו, כי אפשר לאכול אותו חי, מותר.

הרב אליעזר מלמד ("פניני הלכה", שבת ח"א פרק יב פסקא ב) מביא עוד ששה ראשונים הסבורים שאם היה ראוי לאכילה גם בלי חיתוך, מותר. ואע"פ שהשו"ע בסי' שכא (סעיף יב) כתב לא לחתוך דק דק, אבל הרשב"א ביאר שכדי לאכול מיד, מותר. וכן פסק שם הרמ"א, כלומר בניגוד לדברי מחבר השו"ע או שהמחבר מדבר על חיתוך זמן רב לפני האכילה. [ראינו ב"בן באיש חי" (שנה ב, בשלח פסקא א) לענין בורר כי "סמוך לסעודה" הוא כל שהוא פחות משעה].

ה"משנה ברורה" (שכא, ס"ק מה) החמיר ע"פ דברי "בית יוסף" האומר שאין לחתוך לחתיכות קטנות ביותר [לכאורה מה שהאדם לא יוכל להרים חתיכה אחת בין שתי אצבעותיו]. וגם החזון איש (או"ח סי' נז) פקפק בדברי הרשב"א להתיר סמוך לסעודה.

אבל הרב עובדיה יוסף (בספרו "לוית חן", פסקא סב, עמ' צג) חולק על דברי החזון איש, ועוד מביא כמה אחרונים שתמכו בדברי רשב"א. [ובספרו "חזון עובדיה" על שבת, כרך ד עמ' רס-רסג, ביאר בארוכה מדוע חולק בזה על החזון איש]. והרב עובדיה עוד מביא דברי כמה מהאחרונים שחומרת ה"בית יוסף" הוא רק "לרווחא דמילתא" ["להיות בסדר עם כולם"], אבל לא שיש בזה איזה איסור ממש.

הרב מחבר "ערוך השולחן" (שכא ס"ק ח) סומך על הרשב"א "פשיטא דמותר" וקובע שמותר לחתוך דק דק [אוכל שאפשר לאכול חי] גם ע"י כלי. וזה שלא כדברי "שמירת שבת כהלכתה" שפסק כמו החזון איש להלכה, ולאסור.

לכן בסיכום, מי שמחמיר ונוהג כהמשנה ברורה וה"חזון איש" ימשיך להחמיר. אבל מי שמיקל [וחותר סמוך לאכילתו] וסומך על כל כך הרבה גדולי-עולם שהתירו (ביניהם הרמ"א) יוכל להקל בלי נקיפת מצפון. ובמיוחד שמדובר בענין עונג שבת, שהיא מצוה.

הטוענים שיש בזה ספק דאורייתא ובזה יש להחמיר גם בספקות, יש לענות שיש כאן ספק ספיקא. ספק אם הלכה כהרמב"ם שבירקות ופירות שהם ראויים לאכילה גם בלי חיתוך או בישול, אין איסור לחותכם דק דק. וגם יש ספק נוסף, שמא הלכה כהרשב"א שהחותך דק דק סמוך לסעודה אין בזה איסור. והרב עובדיה יוסף הוכיח שכשיש ספק ספיקא אפילו בדאורייתא נוהגים להקל, אפילו במחלוקת בין הפוסקים הגדולים (שו"ת יביע אומר ח"א עמ' קסט, וחלק ששי, עמ' רעט, ושם דף רח"ץ).